

ФОЛЬКЛОРИСТИКА

УДК 82.0 І.Франко:398.8

ВЕСНЯНА КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВА ПОЕЗІЯ У РЕЦЕПЦІЇ ІВАНА ФРАНКА

Святослав ПИЛИПЧУК

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
Інститут франкознавства,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: s.pylypchuk@online.ua*

Проаналізовано погляди І. Франка на жанрову сутність весняної календарно-обрядової поезії, зокрема веснянок і гаївок. Відзначено, що, попри відсутність окремого дослідження про гаївки, учений запропонував чітку комплексну оцінку творів студійованої формації, зосередившись на з'ясуванні їх синкретизму, історизму, ритмо-мелодики, символізму. Окремо висвітлено вплив веснянок на оригінальну творчість письменника.

Ключові слова: веснянки, гаївки, календарно-обрядова поезія, синкретизм, символізм.

Впізнаваною ознакою фольклористичного доробку Івана Франка, зрештою не тільки фольклористичного, є те, що до кожного більш-менш значущого питання, навіть якщо дослідник і не присвятив йому окремої розвідки, він завжди висловлював (інколи дуже лаконічно) низку конструктивних тез, у яких висвітлював концептуальне розуміння проблеми і, водночас, виказував добре знання стану вивчення явища та пропонував оригінальні шляхи його дальшого якісного збагнення. І. Франко був зорієнтований на максимально повне і об'єктивне наукове зрозуміння усіх важливих аспектів тогочасного уснословеснознавства. До комплексу актуальних питань науки про фольклор належало ґрунтовне вивчення усіх жанрів народної творчості. Тож у фокусі зацікавлень ученого опинилися жанри календарно-обрядового фольклору. Чимало слухних зауваг І. Франко висловив про колядки та щедрівки, про що неодноразово йшлося у франкознавстві. Водночас, про такий жанр народної календарно-обрядової поезії, як веснянки та гаївки, дослідник мовив не так багато. Щоправда, невеликий обсяг сказаного про цю генологічну одиницю зовсім не свідчить про Франкову некомпетентність у питанні вивчення центрального жанру весняно-літнього циклу. Навпаки, глибокий аналіз думок ученого доводить наскільки фаховою була його оцінка гаївкової традиції, що базувалася

не лише на ретрансляції здобутків попередників, а й на якісному «свіжому» науковому осмисленні оригінальних записів творів цієї групи. Властиво, чимало веснянок І. Франко зафіксував самостійно у Нагуєвичих на початку 1880-х років. Довгий час Франкові записи гаївок були невідомі широкому загалові і зберігалися у рукописах. Лише до 110 річниці від дня народження письменника О. Дей у виданні «Народні пісні в записях Івана Франка», а згодом, 1981 року у «другому доповненому і переробленому виданні» з аналогічною назвою опублікував добірку гаївок ученого. Відтак, дослідники отримали нагоду простежити, на якому «живому» матеріалі формувалися Франкові уявлення про особливості веснянково-гаївкової традиції.

Можна небезпідставно припустити, що оригінальність, свіжість, оптимізм народних творів весняного циклу мали значний вплив на І. Франка, що відображено і у наукових студіях, і у поетичному доробку письменника. Гадаємо, немає потреби зайвий раз наголошувати, що саме під впливом народної традиції у збірці І. Франка «З вершин і низин» з'явився цикл «Веснянки». Звичайно, оригінальні твори письменника, що увійшли до названого циклу (їх, до слова мовити, 15), зберегли мало ознак свого фольклорного прототипу. Очевидна концептуальна схожість помітна хіба що на рівні психологічної налаштованості. Оцінюючи принципи літературної рецепції жанру зі сфери народної поезії у збірці «З вершин і низин», автор монографії «Ліричний універсум Івана Франка: горизонти поетики» В. Корнійчук зазначив, що цикл «Веснянки» – це «смілива спроба І. Франка актуалізувати традиційний народний мелос. Переосмислюючи фольклорний жанр, поет прагнув наблизити свої твори до злободенних проблем тогочасної галицької дійсності, надати їм соціальної загостреності і виразного громадянського звучання» [6, с. 203–204]. Розвиваючи спостереження щодо загальної тональності Франкових «веснянок», Б. Тихолоз додав, що їм властивий «домінуючий оптимістичний пафос», де «на перший план виходять... радісні почуття повноти життя і власної молодечої, здорової сили...» [9, с. 243].

Саме назверх помітна невідповідність, очевидне порушення усіх законів «жанрового очікування» дали підстави дослідниці А. Білій назвати аналізовані твори І. Франка «контр-веснянки». У Франковій літературній версії народнопоетичного жанру основний акцент звернено на соціальні мотиви, більшість творів уписано у контекст громадянської лірики, натомість фольклорні веснянки, за слухними спостереженнями Ф. Колесси, розвивають головню хліборобські та любовні мотиви [5, с. 54].

У спробах перевести «веснянки» із площини народного традиційного поетичного слова у вимір оригінальної авторської поезії І. Франко не був новатором. Раніше було чимало намагань «олітературити» жанр, достосувати його до потреб виразу індивідуальних рефлексій автора і крізь призму відомої генологічної одиниці висловити абсолютно нове та несподіване змістове послання. Отож, до Франка бачимо численні спроби вписати фольклорну веснянку у жанрову систему літератури у творчості М. Шашкевича «Веснівка», О. Афанасьєва-Чужбинського «Весна», Л. Глібова «Моя веснянка», І. Манжури «Весна», «Веснянка», М. Вербицького «Веснянка» та ін. Однак не маємо на меті докладно говорити про особливості опрацювання народних веснянок у

поезії І. Франка, адже про це вже неодноразово мовлено. Згадаймо хоча б дослідження О. Дея, М. Ткачука, Ф. Пустової, А. Білої, В. Корнійчука, Б. Тихолоза та ін.

Варто зазначити, що перед тим, як інтегрувати фольклорну формулу жанру у сферу красного письменства, І. Франко провів серйозну пропедевтичну роботу, яка полягала у скрупульозному вивченні особливостей веснянково-гаївкової традиції. Концептуальне розуміння сутності народних веснянок та гаївок дослідник підтверджував низкою фахових коментарів, спрямованих на стереометричне осягнення генологічної одиниці. У процесі підготовки науковець докладно студіював праці попередників, в яких виокремлював «раціональне зерно», та апробовував перспективні знахідки колег у власній фольклористичній практиці. Вельми позитивно учений сприймав проби М. Драгоманова та В. Антоновича залучити гаївки та веснянки як ілюстративний матеріал до корпусу історичної пісенності українців, бо поділяв міркування упорядників і коментаторів «Исторических песен малорусского народа» про те, що у найдавніших зразках досить добре «законсервовано» інформацію про княжі часи. Ці твори, хоч і не дають протокольного звіту про історичні події XI–XIII ст., часто не мають жодної згадки про видатну постать минулого, однак вони добре зберегли «дух часу» і дають вельми докладні відомості про побут і устрій Києворуської держави. Як дослідник, зорієнтований на відчитування культурно-історичного підкладу української народної пісенності, І. Франко висловлював переконання, що на запитання «Як пережила народна маса удільно-вічеві часи і що, які духові здобутки винесла з них?» [11, т. 40, с. 216] найпевнішу відповідь «дає нам усна людова традиція, а власне найстарша її верства, пісні обрядові, *веснянки* (курсив наш. – С. П.), обжинки, весільні, колядки» [11, т. 40, с. 216].

Під час загальної характеристики усієї народної обрядової поезії українців І. Франко відзначив назверх помітний архаїзм цих творів, наявність чималої кількості «реліктив старожитностей». Безперечно, як одне із основних джерел для черпання інформації про «преданья старины глубокой» учений розглядав і веснянки. «Із обрядових пісень особливо веснянки... містять у собі численні сліди давноминулих обичаїв, звичаїв і вірувань» [12, т. 41, с. 247], – констатував дослідник. Ретельне відчитування тих давніх елементів на основі докладного текстологічного опрацювання розлогіх колекцій веснянково-гаївкової пісенності І. Франко вважав перспективним надзавданням для наступних поколінь фольклористів. Він стверджував, що добрий приклад відповідної роботи подали В. Антонович та М. Драгоманов, які у першому томі «Исторических песен малорусского народа» розглянули декілька гаївок як твори, що мають виразний історичний підтекст. Зокрема, до видання 1874–1875 років увійшла гаївка «Воротар» (у деяких варіантах «Володар»), у якій автори побачили виразні вказівки на постать князя Романа Мстиславовича Галицького, та «Журило», що виразно натякає на представника давнього боярського роду Чурилів. Окрім промовистих вказівок на конкретні історичні персоналії, представлені зразки веснянково-гаївкової традиції з погляду історика цінні тим, що зберегли незмінний антураж далекого минулого і, попри багатовікову історію активного побутування, не втратили первісної ідейно-змістової побудови. Узагалі Франкові вельми імпонувала запропонована тенденція інтерпретувати зразки обрядової

поезії крізь призму їх, як би висловився М. Костомаров, «внутрішнього історизму», себто висвітлення побутових обставин, історичних реалій, загалом духу часу давніх епох, що генетично закладений у більшості творів цієї формації. Як і його старші колеги, І. Франко вважав гаївки не лише джерелом для пізнання міфічно-релігійних уявлень народу, а й важливим інформаційним ресурсом для збагнення особливостей «суспільного укладу» українців у часи Київської Русі.

У гаївковому репертуарі, окрім зразків, які у «нетиканому вигляді» зберегли давноминулі спомини історичного життя українців, є чимало текстів, що висвітлюють знакові події недавнього часу. Властиво, І. Франко виявляв особливе усвідомлення потреби увести у науковий обіг твори, які виражають народну оцінку непроминальних недавніх подій, що отримали значний суспільний резонанс. Однією із тем, яка стрімко «увірвалася» у до певної міри «законсервований» простір жанру гаївок, стало скасування панщини. Ота вітаїстична настроєвість «Весни народів» не випадково резонувала саме у жанрі весняної поезії, який за емоційною валентністю суголосний із думками люду після подій 1848 року. Очікуване пробудження природи і не менш очікуване переродження суспільства – ось та концептуальна співвіднесеність, яка красномовно пояснює, чому саме веснянка стала оптимальною поетичною формою для відливання нових суспільно вагомих ідей. У зазначеному контексті видається вельми знаковою наявність у невеликому циклі гаївок із записів І. Франка твору «Поставайте, дівки, в коло», де у найменших деталях через певні контрастні барви зображено малюнки з народного життя під час панщини і після її скасування:

Ой ви, дівки-паняноньки,
Заграйте си гагілоньки,
Тепер нам ся красно вбрати,
Бо панщини не видати.
Тепер нам гагілка мила,
Бо ся панщина скінчила.
Перше ішли ватамани,
В печі вогонь заливали,
В печі вогонь заливали,
На панщину виганяли.
Хто не вийшов, покладали,
По сто буків нараз дали.
А теперка ходять, просять,
Ще й за нами гроші носять [7, с. 29].

Підкреслюючи архаїчну наснаженість веснянок, І. Франко апелював до численних фактів наявності первісного язичницького ферменту у багатьох зразках жанру. «В древнейших южнорусских обрядных песнях (... веснянках...), – писав учений, – мы имеем довольно живые отражения языческой старины, воззвания к языческому Даждьбогу, останки культа природы» [18, т. 41, с. 102]. Незважаючи на багатівікові спроби християнізувати той поганський елемент гаївкової традиції, все ж вона виявила неабияку стійкість і навіть у тісних мурах церковного двору нерідко у незауважованій

формі передавала світоглядні константи колишньої релігійної системи. Вельми прикметно, що в концептуальному окресленні змістово-тематичного заряду гаївок, І. Франко звернув увагу на виразні «останки культу природи». Той первісний пієтизм у ставленні до природи знайшов своє органічне продовження у народній поезії, особливо ж у веснянковому репертуарі, у тих творах, де генеральним мотивом є пробудження усього живого. Одухотворення природи, властиво присутність колись добре розвинутого культу природи у гаївковому комплексі, яка першочергово впадає у вічі незаангажованому реципієнтові, свідчить про надзвичайну близькість людини до довколишнього світу і про прагнення укласти його (світу) незбагненні закони у прості, однак високопоетичні, зі значним символічно-міфологічним підкладом словесні тексти. До речі, саме І. Франко за прикладом О. Потебні доклав чимало зусиль (щоправда у значно «повздержливішій» формі), аби відчитати ті символічно-міфологічні коди, якими так густо пересипані українські народні веснянки та гаївки.

Чимало дослідників до впізнаваних рис гаївок відносили їхній глибокий символізм, їхню здатність у конкретному образі висловити складні абстрактні уявлення. Як тонкий поціновувач краси народнопоетичного слова І. Франко також відзначив ефективність використання невичерпного потенціалу (і естетичного, і змістового) образів-символів, що органічно доповнюють барвистий поетичний малюнок веснянок. У знаному естетико-психологічному трактаті «Із секретів поетичної творчості» дослідник з переконливістю знавця-аналітика відзначив, що «...здатність до символізування є... одною з головних характерних прикмет поетичної фантазії» [10, т. 31, с. 75]. Багатство «поетичної фантазії» українського народу, реалізоване у численних зразках обрядової і позаобрядової поезії, І. Франко не тільки декларував, а й намагався на конкретних прикладах шляхом використання якісного аналітичного інструментарію продемонструвати реальні вияви високомистецьких знахідок народного генія. Те, як народна символіка у всьому своєму «багатстві, натуральності і пластиці» знаходить вираз у фольклорних творах учений висвітлював неодноразово. Приміром, у вже згадуваній праці І. Франко розгорнуто цитує веснянку з символічним образом «вербового колеса», смислове наповнення якого розкривається лише після рецепції усього тексту пісні. «У народній веснянці ми знаходимо рядки:

Вербовеє колесо, колесо
На дорозі стояло, стояло.
Дивне диво гадало, гадало –

то значення того «вербового колеса», котре стоїть на дорозі і щось думає, для нас неясне; ми мусимо вислухати решту пісні:

Ой що ж то за диво, за диво?
Йшли парубки на пиво, на пиво,
А дівки сі дивили, дивили,
Що парубки робили, робили, –

мусимо через логічні заключення дійти до того, що верба в веснянках означає дівчину, щоб такою околесною дорогою дійти до того, що «вербове колесо» – значить кружок дівчат» [10, т. 31, с. 82–83]. Ті складні «логічні заключення», до яких нас скеровує

веснянка, ті апеляції до неутертих оригінальних образів, ті прагнення інтенсифікувати рух уяви реципієнта через несподіваний ракурс бачення звичної ситуації, ті своєрідні поетичні візії антропоморфізованої природи є красномовним свідченням неухильного пошуку оптимальних мистецьких виразів для веснянок, які, за образним висловом І. Франка, «...всі дишуть здоровим, чистим чуттям радощів життя і молодої свіжої сили» [14, т. 27, с. 293]. До речі, у вступному слові до фундаментального корпусу «Гаївки» («Матеріали до української етнології», Львів, 1909), до якого увійшло понад 180 творів (з численними варіантами), В. Гнатюк майже дослівно у більш розгорнутій формі повторив Франкову концептуально схоплену поетичну характеристику весняних пісень: «...найбільше ж відбивається в них радість ізза весни, молодости і життя, що б'є повним живчиком, із усією силою з молодих, розбавлених лиць, що в хвилі забави забувають про все інше» [1, с. 1].

Що ґрунтовнішими ставали Франкові знання про особливості весняної календарно-обрядової пісенності, то частішими і переконливішими були твердження дослідника про наскрізний символізм зразків жанру та їх глибокий внутрішній підтекст. З цього приводу учений писав: «“гаївки” або “гагілки” присвячені виключно оспівуванню в символічний спосіб... воскресіння природи з зимового сну» [15, т. 29, с. 32]. У цих міркуваннях І. Франка вбачаємо фахове осмислення сутності весняних пісень і водночас вплив на той час новаторських студій О. Потебні (передусім йдеться про обидва випуски його «капітальної праці» «Объяснения малорусских и сродных народных песен»), в яких з філігранною технікою аналітика-енциклопедиста розглянуто широкі символічні «наверстування» усієї обрядової поезії. Харківський професор під час відчитування «затемнених» місць у веснянках висловив і апробував низку методологічних знахідок, з допомогою яких вдалося ґрунтовніше збагнути первісне значення студійованих творів (у силовому полі дослідницької уваги О. Потебні опинилися передусім такі веснянки, як «Просо», «Ворота», «Воротар», «Мости», «Вербовая дощечка», «Горюдуб» та ін.). З-поміж численних оригінальних рішень ученого якісно вирізняється головне «методологічне правило»: «для изучения распределять символы не только по *образам* (как почти исключительно у Н. И. Костомарова, положившего у нас начало изследованиям этого рода своим сочинением «Об историческом значении русской народной поэзии», Харьков, 1843...), но и по *представлениям* в их связи, т. е. по параллельным рядам представлений» [8, с. 41]. Автор «Объяснений» докладніше розшифровував сутність задекларованого «правила»: «...В языке народной поэзии..., как и в слове, связью образа со значением служит *представление*, т. е. взятый из образа признак. Отсюда следует: а) что образы, различные по совокупности своих признаков, могут быть почти тождественны по представлениям (или точкам, с коих разсматриваются) и значениям...; б) что один и тот же образ может иметь различныя, иногда противоположные значения, т. к. из него могут быть выделены различныя представления, или, иначе говоря: он может разсматриваться и применяться со стольких точек зрения, сколько в нем признаков» [8, с. 41]. Ці витримані та фахово аргументовані принципи наукових змагань у сфері пізнання законів формування народної символіки заїмпонували І. Франкові, і він, як

пересвідчуємося із прикладу декодування загадкового «вербового колеса», успішно використував здобутки О. Потебні у практиці фольклористичних пошуків.

Гадаємо, тут доречно зазначити, що цей наскрізний символізм веснянок І. Франко зберіг у своїй оригінальній творчості під час створення однойменного циклу. Отож, якщо назверх помітною є невідповідність, різноспрямованість Франкових веснянок і їх народних аналогів, то під час ретельнішого досліду розкриваються досить міцні «зв'язуючі огнива» між творами поета і народними веснянками.

Окрім того, І. Франко відзначав велику наукову вартість спостережень О. Потебні і щодо розміру народних обрядових пісень. Зокрема, наголосив, що О. Потебня цілком аргументовано виокремив особливий «розмір пісень весняних (гаїлок і др.)» [13, т. 27, с. 191]. Справді, на сторінках першого тому варшавського видання «Об'яснений» харківський учений численними прикладами засвідчив, що основний контингент веснянок змагає до розміру (4+3+3) і (5+3) і є типовим для цієї групи творів.

Загалом високо оцінюючи здобутки О. Потебні у питанні наукового витлумачення обрядової пісенності, про деякі надто сміливі дослідницькі експерименти харківського колеги львівський учений з властивою йому об'єктивністю все ж писав: «Головна сила Потебні і zarazом його слабкість при студіюванні народних пісень... – се психологічний аналіз, що дуже часто переходить у гру символів і більше-менше випадкових зближень» [12, т. 41, с. 389].

Мовлячи про принципи компонування сюжету у веснянках, І. Франко спостеріг, що «улюбленою формою» зразків цього жанру календарно-обрядової поезії є діалог, який найчастіше знаходить свій вираз у формі, як влучно висловився М. Грушевський, «двохорових ігор» [2, т. 1, с. 200]. Щодо власне «діалогової форми», то І. Франко вважав, що вона «властива самим початкам індивідуальної ліричної пісні, коли та лірика починає виділюватися з хорового співу і проявляє себе зразу в формі розмови одиниці з хором (улюблена форма веснянок), а далі одиниці з одиницею» [17, т. 43, с. 269]. У цій заувазі дослідник натякає на певну спорідненість веснянок та ліричних пісень, особливо ж цей зв'язок стає помітним у тій тематичній групі веснянок, де любовні мотиви є домінуючими.

Учений був добре обізнаний із законами розвитку і «поступування» весняного обрядового дійства. Зокрема він цитував пісню «Вже весна воскресла!», до якої додав коментар, що ця «весняна пісня... становить увертюру до циклу, що називається «гаївки»...» [15, т. 29, с. 32], тобто ідентифікує твір як ініціальний у цілому комплексі обрядових пісень, центральним мотивом яких є величання приходу весни, пробудження природи. Цікавим і цінним видається також порівняння відомої веснянки із увертюрою, як елемента, що визначає настрій і тематику дальшого об'ємнішого твору. Аналогічні «камертонні» функції виконує згадана веснянка, уводячи всіх у атмосферу життєствердного весняного обряду.

Цілком умотивовано І. Франко відносив народну календарно-обрядову поезію до найдавніших пластів усної словесності. Учений вважав, що у ній виразно проглядається властивий для первісної поезії синкретизм. У кожному з жанрів цього типу народної поезії органічно і нерозривно поєднано «спів, танці і пантоміму» [19, т. 27, с. 63].

Зрештою, цю беззаперечно виразну ознаку аналізованої генологічної одиниці як найвпізнаванішу виокремлювали й інші уснословеснознавці. Приміром, авторитетний дослідник народної календарно-обрядової поезії українців С. Килимник у праці «Український рік у народних звичаях в історичному освітленні» у розділі, де розглянуто веснянки, стверджував, що ці твори є «синкретичні» і засновані на «поєднання пісні, руху, пантоміміки, різноманітності та глибокої емоціональності мотивів» [4, т. 2, с. 6]. Звичайно, первісний заряд поетичної енергії з часом змінився і збереглися лише окремі зразки, в котрих законсервовано неординарний поваб найдавнішого народного поетичного слова. З цього приводу І. Франко писав: «Рештки цієї первісної поезії ще збереглися досі в деяких обрядових піснях, які виконуються в такт танцю, в супроводі характерних рухів» [19, т. 27, с. 63]. Мовлячи про ці «деякі обрядові пісні», дослідник передусім мав на увазі веснянки та гаївки, адже саме у згаданих творах весняної календарно-обрядової поезії, попри численні намагання «затерти» їх первісне обличчя, збереглася найповніше давня гармонія співу, танцю і певних рухів, зберігся отой насичений емоційний настрій, той унікальний «святий шал», що так відрізняє архаїчні уснословесні зразки від їх пізніших аналогів. Очевидячки, саме покликаючись на авторитет І. Франка, ретельний дослідник його наукового доробку І. Денисюк у трактаті «Національна специфіка українського фольклору», скромно номінованому «матеріали до лекції», під час дефініювання гаївок зазначав, що вони «законсервували первісний синкретизм слова, мелодії й руху і є раритетом у слов'янському фольклорі і за станом збереженості, і за оригінальністю мотивів, образів та своєї драматичної структури, стилю, ритміки» [3, т. 3, с. 22].

Під час студіювання веснянок І. Франко не залишив поза увагою наявний у них ігровий елемент. Ігрові веснянки мають досить виразний драматичний заряд, який, щоправда, за слушними спостереженнями ученого, з різних причин не розвинувся у «більш артистичні форми». Розгорнуто мовлячи про культурно-історичний контекст розвитку жанрів календарно-обрядової та родинно-обрядової поезії, тенденції їх функціонування, І. Франко писав: «Зостанки таких ігрищ лишилися й донині. Вони є двоякі: одні прив'язані до певних пір року (веснянки, русалії, купало, обжинки, коляди, маланка, ходження з козою, з туром, завивання мандзі в деяких сторонах Галичини), а другі, прив'язані до певних пригод у житті людським (родина, весілля, похорони). Значна часть тих обрядів, в котрих слова (звичайно пісні) сполучені з певним дійством, котре первісно мало, а почасти й тепер має символічний характер, походить з часів дохристиянських, хоча, без сумніву, в них є й примішки пізніших часів. Інтересно, що деякі з них, напр. веснянки (у нас гаївки, галагівки, лаголойки), помимо 1000-літньої полеміки церковної, власне схоронилися під крила церкви, відбуваються всередині церковної огорожі, не стративши зовсім свого нехристиянського, природно-символічного характеру. Та все-таки полеміка духовних, часті, не раз повторювані заклики тих грищ і загалом некорисні історичні обставини не дали у нас розвинути тим стародавнім народним звичаям в більшій артистичній творі, як се колись сталося в Греції» [16, т. 29, с. 295–296]. Цікаву паралель автора статті «Русько-український театр (Історичні обриси)» про унікальний процес «консервації» української обрядової поезії

загалом, а веснянково-гаївкової традиції зокрема, «життєва доля» якої цілковито не подібна до історії грецьких ігрищ, згодом на сторінках першого тому «Історії української літератури» повторив М. Грушевський. «...Весняні пісні, – зазначав М. Грушевський, – в значнім числі виявляють сю діалогічну, драматичну конструкцію – се їх спеціальність. Драматичний сей зародок, одначе, не розвинувсь у нас так, як у греків аналогічний зав'язок діонісієвих грищ» [2, т. 1, с. 201].

І. Франкові вдалося контурно окреслити комплекс актуальних фольклористичних питань у процесі вивчення веснянково-гаївкової традиції. Дослідник обґрунтував необхідність розглядати веснянки у контексті всієї обрядової поезії українців, апелюючи до розгорнутого висвітлення оригінальних рис жанру. Учений визначив перспективні напрями студювання весняної календарно-обрядової пісенності, виокремивши проблеми історизму, символічно-міфологічної наснаженості, художньо-виражального багатства, ритмомелодичних побудов, актуалізаційного контексту тощо. Такий узагальнений і, головно, об'єктивний погляд на генологічну природу гаївок вкотре засвідчує оптимальність Франкового дослідницького підходу, заснованого на проникливій, максимально виваженій аналітичній рецепції «живого» фольклорного матеріалу. Франкові есенціональні висловлювання, в яких «ядерно» озвучено своєрідність веснянково-гаївкового репертуару, з'явилися не як ретрансляція напрацювань попередників, а радше як переконливе свідчення великої уваги вченого до вдумливої наукової рецепції веснянок та гаївок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гаївки / Зібрав Володимир Гнатюк. Мельодії схопив на фонограф О. Роздольський, списав Філ. Колесса // Матеріали до української етнології. – Львів, 1909.
2. *Грушевський М.* Історія української літератури : у 6 т., 9 кн. / М. Грушевський. – К. : Либідь, 1993.
3. *Денисюк І.* Національна специфіка українського фольклору / І. Денисюк // Літературознавчі та фольклористичні праці : у 3 т., 4 кн. Т. 3 / І. Денисюк. – Львів, 2005.
4. *Килимник С.* Український рік у народних звичаях в історичному освітленні (Весняний цикл) / С. Килимник. – Львів : Кобзар, 1994.
5. *Колесса Ф.* Українська усна словесність / Ф. Колесса. – Львів, 1938.
6. *Корнійчук В.* Ліричний універсум Івана Франка : горизонти поезики : монографія / В. Корнійчук. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2004.
7. Народні пісні в записах Івана Франка. – К. : Музична Україна, 1981.
8. *Потебня А.* Объяснения малорусских и сродных народных песен / А. Потебня. – Варшава : В типографии М. Земкевича и В. Ноаковского, 1883.
9. *Тихолоз Б.* Філософська лірика Івана Франка: діалектика поетичної рефлексії : монографія / Б. Тихолоз // НАН України; Львівське відділення Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка ; Львівський національний університет імені Івана Франка ; Міжнародна асоціація франкознавців. – Львів, 2009.
10. *Франко І.* Зібрання творів : у 50 т. / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1976–1986.

Стаття надійшла до редакції 19.10.2012
Прийнята до друку 26.10.2012

IVAN FRANKO'S RECEPTION OF SPRING CALENDAR CEREMONIAL POETRY

Sviatoslav PYLYPCHUK

*The Ivan Franko National University of Lviv, Philology Faculty
Institute of Ivan Franko Studies,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: s.pylypchuk@online.ua*

The article offers an analysis of Ivan Franko's vision of the genre nature of spring calendar ceremonial poetry, in particular of spring songs (vesnianky and hayivky). It has been remarked that even though the scholar produced no separate research on the subject, he came up with an accurate complex evaluation of the texts in question, focusing on ascertaining their syncretism, historicism, rhythm-melodics and symbolism. It has also been researched how spring songs influenced the writer's authentic literary works.

Key words: spring songs, calendar ceremonial poetry, syncretism, symbolism.

ВЕСЕННЯЯ КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВАЯ ПОЭЗИЯ В РЕЦЕПЦИИ ИВАНА ФРАНКО

Святослав ПИЛИПЧУК

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
Институт франковедения,
ул. Университетская, 1, Львов, Украина, 79000,
e-mail: s.pylypchuk@online.ua*

В статье проанализированы взгляды И. Франко на жанровую сущность весенней календарно-обрядовой поэзии, в частности веснянок и гаивок. Отмечено, что, несмотря на отсутствие отдельного труда о гаивках, ученый предложил четкую комплексную оценку произведений исследуемой формации, сосредоточившись на выяснении их синкретизма, историзма, ритмомелодики, символизма. Отдельно отражено влияние веснянок на оригинальное творчество писателя.

Ключевые слова: веснянки, гаивки, календарно-обрядовая поэзия, синкретизм, символизм.